

# DOKUMENTATION & REPRESENTATION

## Om kulturarvets mediehistoria 1750–1980

Pelle Snickars

I mediehistorien uppmärksammas sällan det mycket omfattande mediebruk och den diversifierade medieanvändning som präglat de institutioner som haft till uppdrag att bevara kulturarvet. Idag digitaliserar de flesta kulturarvsinstitutioner sina samlingar, men denna medietransfer har sin förhistoria i en mängd olika skiftande mediepraktiker. Objekt och mänskliga aktiviteter i det förflutna har modellerats, katalogiserats, fotograferats och filmats. Om skiftande historiska kulturtekniker (skriva, läsa, räkna, måla) är aktiviteter beroende av sådana medietekniker – ja, då framstår allt kulturarv som medietekniskt konstituerat. Vårt gemensamma kulturarv är därför på många sätt en effekt av de medier som dokumenterat det.

*Dokumentation & representation. Om kulturarvets mediehistoria 1750–1980* är en bok som anlägger en snarlik teoretisk optik, men det är framför allt en empirisk studie som i ett antal fallstudier behandlar hur medier använts av (och inom) ett flertal svenska kulturarvsinstitutioner från cirka 1750 till 1980. Dels har medier samlats in och bevarats på dessa institutioner, dels har medier tagits i bruk för att dokumentera och representera kulturarv. Detta arbete har tagit sig en mängd mediala uttryck: från skeppsmodeller till katalogposter över fotografering av samlingar till mikrofilm och datamedier. Bokens fokus ligger på hur sådana medieformer reglerat det innehåll som skulle bevaras och därigenom påverkat synen på samlingarna. Mediebruket på kulturarvsinstitutioner har nämligen inte sällan varit instrumentellt; det har handlat om att dokumentera begivenheter på nya sätt men också att representera kulturarv för forskare, besökare och kommande generationer. Hur och på vilka sätt som medier använts har växlat över tid – problematiken handlar om värderingar från en tid till en annan, teknikskiften och prioriteringar i ofta hårt trängda verksamheter.

Boken använder sig av ett flertal internationella utblickar, men i huvudsak handlar den om svenska arkiv, bibliotek och museer. Fokus ligger exempelvis på hur Kungliga bibliotekets kortkatalog etablerades under sent 1800-tal, hur Nationalmuseum och Nordiska museet började använda fotografi kring sekelskiftet 1900, hur den Kungliga modellkammaren använde modeller för att gestalta teknikhistoria eller hur Historiska museet använde forntidsmodeller för att popularisera arkeologi, samt hur Riksarkivet genom Dataarkiveringskommitténs arbete började att lagra data. Boken är skriven inom ramen för forskningsprojekt Digitala modeller, där jag och andra forskare i samarbete med Tekniska museet i Stockholm undersökt relationen mellan fysiska och digitala modeller. Det är emellertid inte en bok om digitalt kulturarv – även om den är tänkt att läsas i ljuset av ny digital teknik. Det är en mediehistorisk bok, men också en studie som inte varit möjlig att skriva utan den mängd digitaliserad litteratur och källor som numera finns tillgängliga på Internet Archive, Gallica eller Europeana. I så måtto är *Dokumentation & representation. Om kulturarvets mediehistoria 1750–1980* en bok skriven inom forskningsfältet för digital humaniora. Till exempel kommer boken att vara rikt illustrerad – med uppåt 300 bilder – vilka i stor utsträckning hämtats från digitaliserade böcker och samlingar från 1600-, 1700- och 1800-talet. Bokens tre första kapitel är färdigskrivna, medan rubriker för kapitel fyra och fem ännu är tentativa.

## Introduktion

### Kapitel 1. Modeller

3D som palimpsest

Modeller – i vetenskap, barnrum och på museum

*Laboratorium mechanicum* modellkammare och kuriosakabinett

Svenska modeller under det sena 1700-talet

Fortid – i moderna modeller

### Kapitel 2 Kataloger

En kort kataloghistoria

Kungliga bibliotekets lappkatalog

Kortsystem – på bibliotek och kontor

Nya kataloger, gamla format

### Kapitel 3 Fotografier

Bilder av kulturarv

Kilskrift – ett medium tar form

Assyriskt kulturarv – som visuell föreställning

Fotografisk mediarkeologi

Konstverk i reproduktionsåldern

Fotografisk dokumentation på Nordiska museet

Ny teknik, musealt medium

### Kapitel 4 Audiovisuella medier

Fonograf på Etnografiska museet

Nordiska och Tekniska museets filmverksamhet

Filmhistoriska samlingarna

Kulturhistoriska filmer

Nationalfonoteket

### Kapitel 5 Datamedier

Datorisering och ADB

Riksarkivet och Dataarkiveringskommittén

Riksmedietek och ALB

## Avslutning